

Systémová charakteristika ozbrojeného zápasu

V článku chci ukázat na některé možnosti, které poskytuje systémový přístup při řešení problematiky ozbrojeného zápasu.

Nejdříve vysvětlím několik pojmů, které dosud ve vojenské teorii nezdolněly (bez podrobných rozborů a důkazů definicí).

Termín „systém“ používám ve dvou pojmových rovinách:

— jako souhrn reálných předmětů, jevů a dějů,

— jako systém existující v předmětech a mezi předměty, jako systém poznatků.

V první pojmové rovině jde tedy o objektivně existující objekty a nebo soustavy (tj. soubory, množiny objektů).

V druhé pojmové rovině jde o přesně definovaný systém na určitém objektu (soustavě) reprezentující hledisko, z něhož tento objekt (soustavu) studujeme. Je tedy určitou abstrakcí objektu (soustavy) zaměřenou konkrétním přístupem výzkumníka. Jeden reálný objekt má tedy celou řadu možných systémů, z nichž každý je pouze redukovaným systémem. Souhrn všech těchto možných systémů lze nazvat absolutním systémem, který podává vyčerpávající popis objektu.

V článku používám termín systém vždy v druhé pojmové rovině, tzn. jako systém definovaný na nějakém objektu z hlediska určité vědní disciplíny (tj. vojenské vědy).

Pokud musím používat termín k označení objektivně existujících předmětů, jevů a procesů v jejich objektivní úplnosti, používám termín „objekt“ a „soustava“.

Systém můžeme pak definovat takto:

„Systém je určitým způsobem uspořádaný souhrn prvků vzájemně spojených

vztahy mezi vlastnostmi těchto prvků, které z hlediska výzkumného úkolu tvoří celek a mají určitý společný funkční účel“.

Každý systém charakterizuje její struktura a chování. Obě tyto oblasti jsou ve velmi úzkém vztahu, protože změna struktury i při zachování stejných prvků může podstatně změnit chování systému. Tento problém je např. velmi dobře znám z oblasti vzájemných vztahů zástupce velitele a náčelníka štábu, kde se dlouhá léta diskutuje, kdo má být prvním zástupcem velitele, tedy v zásadě, zda náčelník štábu podléhá zástupci velitele a nebo naopak (přirozeně v nepřítomnosti velitele). V obou případech zůstávají stejné prvky, ale mění se struktura — vztah podřízenosti.

Strukturu systému tvoří množina prvků systému s množinou vztahů mezi vlastnostmi těchto prvků. Zjednodušeně můžeme mluvit pouze o množině vztahů mezi prvky bez zdůrazňování, že jde o vztahy mezi vlastnostmi prvků. Je však zřejmé, že neexistují vztahy mimo vztahy mezi vlastnostmi prvků.

Z definice vyplývá, že u struktury systému je důležité vyjasnit pojmy, a to: pojem „prvek“ a pojem „vztah“.

Za **prvek systému** považuji jednu část, element systému, který z hlediska hloubky poznání nebo potřeby výzkumu má ještě cenu rozlišovat. Takovým prvkem systému X-té armády může být X-tá divize a nebo při vyšší rozlišovací úrovni jednotlivý útvar.

U každého prvku rozlišuji jeho **vlastnosti**. Vlastnost lze definovat jako stránku předmětu, která podmiňuje jeho rozdíly anebo podobnost s jinými předměty, prvky. Jednota všech vlastností zkoumané reality

vychází její kvalita. Na prvcích a systémech budou zajímavé jen ty vlastnosti, které jsou podstatné z hlediska výzkumu, kterému se systém podrobuje. Tedy z hlediska systémové charakteristiky ozbrojeného zápasu nejsou zajímavé takové vlastnosti, jako je národnostní složení jednotek, původní povolání vojáků (což je jistě zajímavé z hlediska sociologického výzkumu a nebo zařazení vojáků), ale takové vlastnosti, jako je schopnost vést palbu, pohybovat se v zamořeném terénu, mít dobrý psychický stav, chránit nebo nechránit se proti účinkům radioaktivního zamoření apod.

Při rozboru vlastností prvku si blíže všimneme problému vlastností jednotlivých prvků a vlastností systému jako celku.

HALL a FANGEN ve své definici systému upozorňují, že předpokládají, že systémem má jiné vlastnosti než jednotlivé jeho prvky. Podobného názoru je i O. LANGE, který ukazuje, že transformace podnětů na reakce, tj. „zákon pohybu“, je vlastností systému jako celku, kterou nemá žádný prvek. Tyto vlastnosti, které má pouze systém jako celek, avšak nikoliv jeho jednotlivé prvky samostatně lze nazvat **systémové vlastnosti**. Tyto systémové vlastnosti také systém charakterizují. Podobně můžeme za systémovou vlastnost pokládat takovou obecnou vlastnost, která charakterizuje určitou třídu vlastností nižšího řádu, které jsou vlastnostmi jednotlivých prvků:

$$V = (v_1, v_2, v_3 \dots v_n),$$

kde V = obecná systémová vlastnost

v_1 = dílčí vlastnost, která charakterizuje jednotlivé prvky systému.

Tak např. taková vlastnost jako je „schopnost vést ozbrojený zápas“ je systémovou vlastností systému ozbrojených sil jako celku. Můžeme ji tedy označit jako „ V “. Bude-li se dělit tento systém na jednotlivé podsystemy, pak jedním z možných kritérií pro dělení mohou být jednotlivé dílčí vlastnosti, tj. „ v_i “ obecné třídy „ V “. Tak např. v_1 může být schopnost vést vševojskový boj“. Použitím této klasifikační vlastnosti lze vydělit ze systému ozbrojených sil, jako samostatné prvky na nejvyšší rozlišovací úrovni, motostřelecké a tankové prapory. Podobně pomocí dalších dílčích vlastností (klasifikačních vlastností) můžeme ze systému ozbrojených sil vydělovat jednotlivé svazky, útvary či jednotky druhů vojsk. Zde opět můžeme pokračovat v dělení systému.

Právě existence těchto systémových vlastností charakterizuje určitou množinu prvků a vztahů mezi těmito prvky jako „celku“.

Na rozdíl od systémového rozboru přírodních jevů, kde výzkumník se setkává pouze se skutečnými vlastnostmi zkoumaného objektu, je zvláštností organizační soustavy¹⁾ skutečnost, že se zde setkává s dvojím druhem vlastností. Jedny jsou takové, které zkoumaný systém skutečně má a druhé, které se v různých organizačních normách (tj. řádech, statutech, organizačních řádech, metodikách práce) u jednotlivých prvků systému předpokládají, ale ve skutečnosti neexistují. Tuto rozdílnost je nutné při výzkumu velmi přísně rozlišovat.

Poměrně složitá je otázka **vztahů** mezi prvky systému. Již při definici systému a rozboru prvku systému jsem ukázal, že existuje celá řada vlastností a z nich vyplývajících vztahů, které jsou z hlediska systémové charakteristiky systému zcela bezcenné. Zajímavé jsou pouze takové vztahy, které „drží“ systém pohromadě a které činí pojem systém užitečným. V armádní organizaci je takovým vztahem např. vztah podřízenosti, který velmi přesně odděluje jedny prvky systému od druhých a vytváří celou organizační hierarchii.

Určení vzájemných vztahů mezi vlastnostmi prvků je základním problémem při systémové charakteristice zkoumané oblasti. O podstatných vlastnostech prvků a nebo systémů má cenu hovořit pouze ve vztahu k jiným prvkům nebo systémům. Např. vlastnost „schopnost vést palbu z ručních zbraní“ se může projevit pouze ve vztahu mezi jednotkou, která má tuto vlastnost a jednotkou, která je cílem této palby. Účinnost tohoto vztahu závisí nejen na vlastnosti jednotky, která je schopna vést palbu z ručních zbraní, ale i na vlastnostech jednotky, na kterou je tato palba vedena. Má-li tato vlastnost „být odolná proti palbě z ručních zbraní“, pak rovněž nemá velkou cenu o takovém vztahu uvažovat.

Existence vztahů je podmíněna skutečností, že prvky mohou fungovat pouze v rámci určitého konkrétního systému, který:

- určuje každému prvku jeho místo a roli,
- je sám jejich produktem.

¹⁾ Organizační soustava je uměle vytvořená formální soustava z lidí a techniky k plnění určitých společenských úkolů —např. armáda, továrna, JZD a různé jiné organizace.

Při studiu prvků a jejich vztahu sledujeme **vztahy prvků v čase**, tzn. vztahy prvků vznikající v různé době. Proto při studiu takového systému jakým je ozbrojený zápas se neobejdeme bez historického přístupu. Výzkumy ve společenských systémech ukázaly, že prvky těchto systémů se vyvíjejí, že z nich vznikají nové prvky, které se v určité etapě stávají rozhodujícími a staré prvky se stávají závislými na nově vytvořených prvcích.

Chování systému na rozdíl od struktury systému se vztahuje k okolí systému. Z tohoto důvodu si vyjasňujeme nejdříve pojem „**okolí systému**“.

HALL a FANGEN definují okolí systému jako souhrn všech objektů, které změnou svých vlastností ovlivňují systém těch objektů, jejichž vlastnosti se mění chováním systému. Podobně KLIR definuje okolí jako zvláštní prvek, který je v určitých vztazích k prvkům systému. Z těchto definic vyplývá zcela přirozená otázka, kde tedy končí systém a kde začíná okolí. První hledisko je v zásadě jevové. Např. u samočinného počítače, auta, člověka, vojenské jednotky apod. lze poměrně dosti jasně rozlišit hranici mezi vlastním objektem a okolím.

Podstatně složitější je to u takových objektů a popisujících systémů, které netvoří jednoznačně uzavřený celek. Zde základním kritériem k určení celku a jeho odlišení od okolí je schopnost definovat systémovou vlastnost (vlastnosti) a určit jejího nositele. Ovšem systémové vlastnosti můžeme definovat různě a pak bude i různý rozsah systému, nehledě k tomu, že mohou patřit do různých vědních oblastí.

Rozhodnutí o tom, co je ještě součástí systému a co je již okolím, závisí na přístupu řešitele ke zkoumané skutečnosti.

Chování systému můžeme definovat pracovní takto:

„Chování systému je hmotná, energetická, nebo informační činnost, která je vyvolána vnějšími nebo vnitřními vlivy, podmíněná existencí potřebných vlastností“.

Z definice je zřejmé, že zde musí existovat dvě částečné, ale nevyhnutelné příčiny, tj. vlivy a určité vlastnosti.

Vlivy můžeme chápat jako podněty, které působí na příslušné vlastnosti a tím vzniká reakce systému, tj. příslušný typ chování.

Druhá částečná příčina je existence **určitých vhodných vlastností**. Nemá-li systém určitou vhodnou vlastnost, pak sebe-důraznější podněty nemohou u něj vyvolat požadované chování. Tak např. útok tanků na motostřelecký prapor vyvolává palbu z protitankových zbraní. Podnětem je zde útok tanků, vlastnostmi jsou zde „schopnosti vést protitankovou palbu“ z bezzákluzových děl, tarasnic a pancéřovek. Kdyby tyto zbraně prapor neměl, pak by žádný tankový útok takové chování nemohl vyvolat. Příklad se zdá zcela jasný a dokonce zbytečný. Praxe však ukazuje, že volíme různé podněty a zapomináme, že chybí potřebné vlastnosti. Nestačí totiž někomu přidělit funkční povinnosti, tj. „vlastnost“, ale je nutné zabezpečit, aby byla skutečně osvojena. Význam vlastností pro chování systému je tak velký, že Masarovič definuje chování abstraktního systému takto:

$B = \{L_1, L_2, L_3, \dots, L_n\}$, kde B = chování, L_i = vlastnost

Podobně ASHBY cituje Ch. J. HERICKA:

„Vlastnosti obvykle připisované libovolnému předmětu jsou konec konců názvy pro jejich chování“.

Varieta chování je i v poměrně jednoduchých systémech značná. Tak např. u systému, který se skládá pouze z 5 prvků a kde existují oboustranné vztahy mezi prvky, které buď jsou anebo nejsou — může být, podle vzorce:

$$2^n \cdot (n-1)$$

až 2^{20} možných stavů, tj. 1,048,576 stavů

V praxi to je však mnohem složitější, protože je více prvků, více vztahů a co hlavně, neplatí pouze alternativa vztahu 0,1, ale intenzita působení jednotlivých vztahů o různé síle.

SYSTÉMOVÁ CHARAKTERISTIKA OZBROJENÉHO ZÁPASU

Při systémové charakteristice ozbrojeného zápasu můžeme zvolit v zásadě dvojí přístup, a to buď charakterizovat vlastnosti procesu ozbrojeného zápasu, nebo vlastnosti jeho hmotných nositelů. Zdánlivě není mezi tímto dvojím pojetím zásadního rozdílu, protože každý proces je projevem

chování určitého objektu a každé chování objektu je procesem.

Z metodologického hlediska je zde však podstatný rozdíl. V prvním případě je nutné podrobit systémové analýze vlastní proces ozbrojeného zápasu a ve druhém případě jeho hmotné nositele. Z hle-

diska obtížnosti řešení je výhodnější druhý způsob, tj. systémová charakteristika hmotných nositelů ozbrojeného zápasu.

Přijetí tohoto metodologického přístupu vyžaduje:

- odvodit takovou definici ozbrojeného zápasu, která by zároveň určila i jeho hmotného nositele,
- určit systémovou charakteristiku těchto hmotných nositelů.

Chci zdůraznit, že tato definice ozbrojeného zápasu nemá za úkol plně definovat ozbrojený zápas. Jde o čistě účelovou definici, která dovoluje odvodit hmotné nositele ozbrojeného zápasu. Jde o definici takového ozbrojeného zápasu, který je nedílnou součástí války a ne tedy o jakýkoliv ozbrojený zápas, např. dvou gangsterských gangů, nebo kmenů v prvobytně pospolném řádu.

„Ozbrojený zápas“ je cílevědomá specifická forma lidské činnosti, při níž se snaží dva státy (koalice) dosáhnout svých předválečných politických cílů násilnými prostředky, a to bojovou činností. Hlavním nástrojem uskutečňujícím toto násilí jsou zvláštní, společenské organizace specificky určené k ozbrojenému násilí — ozbrojené síly, které v průběhu ozbrojeného zápasu ničí protivníka, dobývají jeho území a nebo hájí svoje území a tím se snaží vnutit protivníkovi politické cíle svého státu (koalice).

Hmotným nositelem ozbrojeného zápasu jsou tedy ozbrojené síly — armády — obou válčících států (koalic). Musí tedy systémové charakteristiky ozbrojeného zápasu, má-li charakterizovat hmotný objekt, charakterizovat tyto ozbrojené síly.

Lze namítnout, že hmotným nositelem ozbrojeného zápasu nejsou pouze ozbrojené síly, ale i přírodní prostředí, tj. terén a povětrnostní podmínky, a to zvláště proto, že v rozhodující míře ovlivňují způsoby vedení ozbrojeného zápasu. Je jasné, že ne nadarmo tvoří přírodní prostředí a čas tak důležitý prvek v rozboru velitele při přípravě rozhodnutí.

Východiskem z tohoto rozporu může

být stanovení základní systémové vlastnosti, která definuje ozbrojený zápas jako „celek“.

Ke stanovení této základní systémové vlastnosti můžeme též použít dvě ustanovení Vševojsk-1-1:

„Boj je jediným prostředkem k dosažení vítězství. Rozdrčení nepřítelů a vítězství v boji se dosáhne ničivými údery všech druhů zbraní, zejména jaderných, jakož i aktivní a rozhodnou činností vojsk.“ (Str. 5.)

„Soudobý boj se proto vyznačuje rozhodností, vysokou manévrovostí, dynamičností, rychlými a náhlými změnami situace.“ (Str. 6.)

Obě tato ustanovení přisuzují boji, který se pokládá za součást ozbrojeného zápasu, řadu vlastností jako aktivní a rozhodná činnost, vysoká manévrovost, dynamičnost atd. Je tedy zřejmé, že ozbrojený zápas je uvědomělou činností.

Můžeme proto konstatovat, že **základní systémovou vlastností ozbrojeného zápasu je „uvědomělá činnost vedoucí k porážce protivníka“**.

Zkoumáme-li, které z uvedených hmotných nositelů ozbrojeného zápasu mají tuto vlastnost, pak dojdeme k závěru, že to jsou pouze vlastní vojska a nepřítel. U terénu a povětrnostních podmínek nelze počítat s vlastností, která uvažuje jakoukoliv uvědomělou činnost, která je vlastní pouze člověku, který si k ní vytváří určité nástroje, prostředky, tj. v tomto případě — prostředky ozbrojeného zápasu.

Bereme-li vlastnost **„uvědomělá činnost vedoucí k porážce protivníka“** jako určitou třídu vlastností, pak prvky této třídy tvoří dvě vlastnosti (přihlížíme-li ke skutečnosti, že vztah „býti protivníkem“ je dvoustranný vztah), a to:

— „uvědomělá činnost vedoucí ozbrojené síly A k porážce ozbrojených sil B“.

— „uvědomělá činnost vedoucí ozbrojené síly B k porážce ozbrojených sil A“.

Můžeme tedy uzavřít, že systém, který je hmotným nositelem ozbrojeného zápasu má v druhé rozlišovací úrovni (S^2) **dva prvky, a to vlastní vojska a nepřítel.**

VLASTNOSTI PRVKŮ HMOTNÝCH NOSITELŮ OZBROJENÉHO ZÁPASU

Při systémové charakteristice objektu rozlišujeme jen takové podstatné vlastnosti, které mají vztah ke zkoumané problematice. Tedy v tomto případě se zajímáme jak u vlastních vojsk a nepřítelů jako prvků systému hmotného nositele ozbrojeného zápasu, tak u terénu a ovzduší, jako jeho okolí o ty vlastnosti, které mají vztah k ozbrojenému zápasu.

Při stanovení vlastností nepřítelů vycházíme z předpokladu, že má v zásadě stejné vlastnosti jako vlastní vojska. Mohou se lišit jen nepatrně co do kvality i kvantity, což při poměrně nehlubokém rozboru není rozhodující a je zcela zanedbatelné. Z toho důvodu pouze určíme vlastnosti vlastních vojsk a ty přiřadíme i nepříteli.

Při definování vlastností můžeme postupovat dvojím způsobem. Buď nazvat vlastnosti jako možnost nějaké činnosti, tedy možné chování a nebo jako konkrétní chování. Např. buď „schopnost vést palbu z pěších zbraní“ a nebo „palba z pěších zbraní“. V článku jsem zvolil úmyslně druhý způsob a to proto, že je jednodušší při zápisu a ve vojenské terminologii podstatně srozumitelnější.

Při volbě vlastností prvků ozbrojeného zápasu tvořil podklad Vševojsk-1-1. Úmyslně jsem vybral pouze základní vlastnosti, bez jejich kvalitativního bližšího rozlišení. Např. průzkum jsem vzal jako celek, bez rozlišení na radiační průzkum, nebo podle druhu použitých průzkumných prostředků apod. Dále jsem vynechal některé vlastnosti jako je „překvapení“, „iniciativa“ atd. Přes tato omezení jsem definoval 23 vlastností u vlastních vojsk (nepřítelů), 5 vlastností u terénu a 1 vlastnost u ovzduší. Tím vzniká čtvercová matice o rozměrech 52×52 vlastností, což vytváří nepředstavitelně velkou variatu vztahů. Jen při existenci vztahů na 1. rozlišovací úrovni, tzn. že vztah existuje, nebo neexistuje a vůbec se neuvažuje intenzita působení, která může být značně rozdílná, vychází z²⁶⁵² možných stavů systému ozbrojeného zápasu, což je neuvěřitelně velké číslo.

Pro prvky ozbrojeného zápasu jsem vybral tyto vlastnosti:

Vlastní vojska (nepřítel)

— **rozhodnutí** — tj. schopnost velitelů všech stupňů velení vzbít na základě znalostí situace, úkolů a podkladů, které připravili jejich štáby, jednu z možných variant další činnosti vojsk.

— **průzkum** — tj. vlastnost zjišťovat potřebné informace jak o nepříteli, tak o terénu ve prospěch rozhodnutí všeho druhu jak pro potřeby vševojskových velitelů a štábů tak pro druhy vojsk a služeb. Tedy zahrnuje i ženijní, dělostřelecký a ostatní průzkum,

— **palba** — tuto vlastnost jsem rozdělil do tří podskupin a sice

— **palba klasických zbraní**, která se dělí na palbu pěších zbraní, dělostřelectva (tanků) a letectva. Do palby letectva počítám jak palbu palubních zbraní, tak bombardování,

— **jaderné údery** — zde zahrnuji jak raketové jaderné údery, tak i údery jadernými pumami. Tvořím dále dělí, a to v oblasti jejich účinku, na účinek okamžitý, kam počítám účinek tlakovou vlnou, světelným zářením a primární radiací a na

účinek druhotný tj. radioaktivní zamoření terénu a ovzduší,

— **chemické údery** (včetně palby chemickým střelivem z klasických zbraní), které dále nedělím,

— **pohyb** — tj. vlastnost, která zahrnuje jakékoli přemístění vojsk jak na bojišti, tak i mimo bojiště. Vzhledem k nutnosti odlišit přesun od pohybu vojsk na bojišti při současném vedení palby, tj. v zásadě pohyb v rozvinuté sestavě, jsem zavedl pojem „bojový pohyb“. Rozlišil jsem tedy dvě vlastnosti:

„přesun“ a „bojový pohyb“,

— **ženijní zabezpečení** — které dále dělím na:

— **zabezpečení pohybu** všeho druhu, tzn. jak přesunu, tak i bojového pohybu, tedy zahrnuje i odtarasování,

— **zabezpečení ochrany vojsk**, tj. budování zákopů, úkrytů atd.,

— **maskování**,

— **zatarasování**.

Vycházím z předpokladu, že ženijní zabezpečení je vlastností všech druhů vojsk, takže zahrnuje celou oblast ženijních prací a nejen úkoly ženijního vojska. Vyděluji pouze ženijní průzkum, který je zahrnut v průzkumu;

— **chemické zabezpečení** — je vlastnost všech druhů vojsk, včetně chemického vojska definovanou obsahem pojmu „chemické zabezpečení“,

— **zabezpečení spojení** — zahrnuje vlastnost definovanou tímto pojmem;

— **materiálně technické zabezpečení** — které dále dělíme na tři části:

— **přísuny materiálu**,

— **odsuny materiálu**,

— **opravy materiálu**.

Ve vlastnosti „přísuny“ zahrnuji zásobování všemi druhy materiálu až k vojákům a zbraním, tzn. i přípravu a přísun proviantu, přísun střeliva, náhradních dílů, PHM atd.;

— **zdravotní zabezpečení** — zahrnuje preventivní opatření, odsuny a ošetření raněných a nemocných včetně zdravotních opatření OPZHN,

— **psychický stav** — je vlastnost vojsk, kterou ovlivňuje řada faktorů počínaje morálním politickým stavem vojsk, strachem před účinky zbraní nepřítelů atd.,

— **fyzický stav**,

— **vyučení vojsk**.

Pro prvek okolí „terén“ jsem vybral tyto vlastnosti:

— **komunikace**, u kterých rozeznávám dvě vlastnosti, průjezdnost a neprůjezdnost,

— **obecně terén**, který může být sjízdný, nebo nesjízdný a nebo zamořený, při čemž se sjízdnost a zamořenost nebo nesjízdnost a zamořenost vzájemně nevyklučují.

Pro prvek „ovzduší“ jsem vybral pouze jedinou vlastnost, a to „zamořený“. Ostatní reálně existující vlastnosti ovzduší jsem neurčil, protože o nich zpravidla uvažujeme i při VŠC podle reálné situace.

K rozboru vztahů mezi vlastnostmi můžeme zpracovat čtvercovou matici 52×52 vlastností. V tomto případě bychom nešli dále, než k první rozlišovací úrovni vztahů mezi vlastnostmi, tzn., že bychom uvažovali pouze o existenci vztahu mezi dvěma vlastnostmi, aniž bychom rozlišovali kvalitu, intenzitu a váhu příslušného vztahu v celém procesu ozbrojeného zápasu (z hlediska ozbrojeného zápasu jako systému jde o třetí rozlišovací úroveň).

Od zpracování této matice jsem upustil, protože to znamenalo vyhodnotit 2652 možných vztahů, což sahá daleko za rámec tohoto článku. Problém určení existence či neexistence vztahu mezi dvěma vlastnostmi je ve značné míře závislý na přístupu k jednotlivým vlastnostem, což mohu ukázat na příkladu se vztahem mezi vlastností „**schopnost vést dělostřeleckou palbu**“ a ostatními vlastnostmi prvků „vlastní vojska“ a „nepřítel“.

Klademe-li tuto vlastnost postupně do vztahu k ostatním vlastnostem, dostaneme tyto odpovědi:

Prvek „vlastní vojsko“:

— **rozhodnutí** — můžeme předpokládat, že tu existuje vztah. Rozhodnutí musí počítat s existencí takové vlastnosti a s možností její realizace a účinku. Dále musí vycházet z výsledků jejího účinku při ovlivňování realizace dalších vlastností. Zde se však objevuje první problém. Využití výsledků realizace dělostřelecké palby v rozhodnutí zprostředkuje průzkum, který pozoruje výsledky a ve formě informace je hlásí. Hlášení však nejde přímo, ale nějakým spojovacím kanálem, tedy je realizací vlastnosti „zabezpečení spojení“.

— **průzkum** — obecně můžeme předpokládat, že tu existuje vztah k průzkumu. Dělostřelecká palba je možná jen při realizaci této vlastnosti. Při podrobném rozboru vidíme, že tento vztah není přímý. Je zprostředkován vlastností „**rozhodnutí**“, které formuluje úkoly průzkumu.

— **pěší palba** — rovněž zde můžeme konstatovat, že tu existuje zdánlivě přímý vztah, který můžeme např. formulovat tak, že je-li na nějaký cíl vedena dělo-

střelecká palba, nemusí být na něj současně vedena pěší palba. I v tomto případě je to pouze zprostředkovaný vztah, přes „rozhodnutí“,

— atd.

Prvek „nepřítel“:

— **rozhodnutí** — i zde je zdánlivě přímý vztah. Můžeme předpokládat, že dělostřelecká palba vlastních vojsk má vliv na rozhodnutí nepřítele. Ve skutečnosti je to rovněž pouze nepřímý vztah zprostředkovaný průzkumem nepřítele, který informuje řídící prvek systému nepřítele o naší palbě a jejich účincích (za předpokladu, že každé pozorování pokládáme za průzkum),

— atd.

Podobným způsobem bych musel podrobně rozebrat každé políčko matice a určit, zda existuje či neexistuje vztah.

Takovýto rozbor, který sám o sobě je velmi složitý, ve skutečnosti pouze velmi nedokonalé obráží reálnou skutečnost. Matice totiž nedovoluje zachytit dynamiku tak složitého procesu, jako je ozbrojený zápas. Tak např. na psychický stav prvku vlastního vojska má vliv téměř většina vlastností obou prvků systému hmotných nositelů ozbrojeného zápasu a jeho okolí. Podobně psychický stav má vliv na všechny vlastnosti prvku „vlastní vojska“ a tím i zprostředkovaně na vlastnosti prvku „nepřítel“.

Působení jednotlivých vlastností se různým způsobem kombinuje, tvoří se opakuující cykly, které účinky vztahů zvětšují nebo zmenšují. Realizace každé vlastnosti nějakým způsobem determinuje realizaci jiných vlastností, čímž se vytváří nejen kauzální řetězce, ale dialektické řetězce, které se vzájemně propojují.

Podrobný rozbor by ukázal, že realizace vztahů mezi prvky systému hmotných nositelů ozbrojeného zápasu, která je představována jejich chováním, je výlučně **hmotná**, kromě vztahů k vlastnostem „průzkum“ a „rozhodnutí“, které mají výlučně informační charakter. Tím, že existují hmotné vztahy, je vytvořen i základní předpoklad ke vzniku informačních vztahů. Ovšem chci zdůraznit, že je to pouze nutná podmínka vzniku informačních vztahů, ale ne dostatečná podmínka.

ZÁVĚR

Čtenář si jistě položí otázku, k čemu je dobrý tento systémový přístup. Na tuto otázku mohu odpovědět slovy R. L. Ackoffa:

„V posledních dvou desetiletích jsme byli svědky uvedení pojmu „systém“, jako

letošního pojmu ve vědeckém bádání. Systémy byly ovšem zkoumány po staletí, ale zde bylo přidáno něco jiného... Tendence studovat systém spíše jako eutitu, než jako konglomerát částí je paralelní a tendencí soudobé vědy, nestudovat izolované jevy v úzkém omezeném kontextu, ale spíše v jejich otevřených interakcích, aby mohly být prozkoumány stále širší vrstvy přírody. Pod heslem systémového výzkumu (a jeho mnoha synonymů) jsme tedy svědky soustředování soudobých specializovaných oborů... Tento výzkum pokračuje a mnoho dalších oborů vzájemně kooperuje, což vyvolává stále širší spektrum vědeckých a technických disciplín. Podílíme se tak pravděpodobně na nejsoustředěnějším úsilí dosáhnout syntézy dosavadního vědeckého poznání."

Popsaná technika práce, která využívá ke znárodnění vztahů mezi vlastnostmi jednotlivých prvků matice není jediná. Tato technika však umožňuje přehledné uspořádání odhalených vztahů mezi vlastnostmi prvků zkoumaného systému. Již tato skutečnost vytváří metodické podmínky pro další studium systému. Chci však zdůraznit, že systémový přístup je pouze metodou řešení úlohy a že k jeho uplatnění je bezpodmínečně nutná hluboká znalost řešené problematiky, tedy v našem případě znalost ozbrojeného zápasu. Zkušenost

ukazuje, že použití systémového přístupu vyžaduje podstatně větší znalosti řešené problematiky, než jiné metody používané při řešení problematiky vojenské vědy.

Praktické použití tohoto přístupu chci ukázat v dalším článku, kde se chci zabývat problematikou vhodnosti velitelsko-štábních cvičení jako modelu ozbrojeného zápasu. Zde chci pomocí dvou matic porovnávat vztahy mezi vybranými vlastnostmi hmotných nositelů v ozbrojeném zápasu a jejich realizace na velitelsko-štábním cvičení.

Ukázal jsem na nesmírnou složitost vztahů mezi dvěma základními prvky ozbrojeného zápasu. Můžeme si položit otázku, čím jsou tyto vztahy ovlivněny, zda subjektivní vůlí válčících stran a nebo objektivními zákony. Vojenská věda přesvědčivě dokázala, že průběh ozbrojeného zápasu je determinován objektivními zákony, které působí nezávisle na vědomí a vůli lidí. Existují tedy objektivně, ať je lidi odhalili, poznali a nebo nepoznali. Cílem vojenské vědy je právě tyto zákony odhalit a využít jejich znalostí k formování doktrinnálních zásad, které jsou vtěleny do řádů a předpisů.

Dochází-li vojenská věda k chybným závěrům, mají zpravidla tyto omyly za následek vážné následky v průběhu ozbrojeného zápasu.